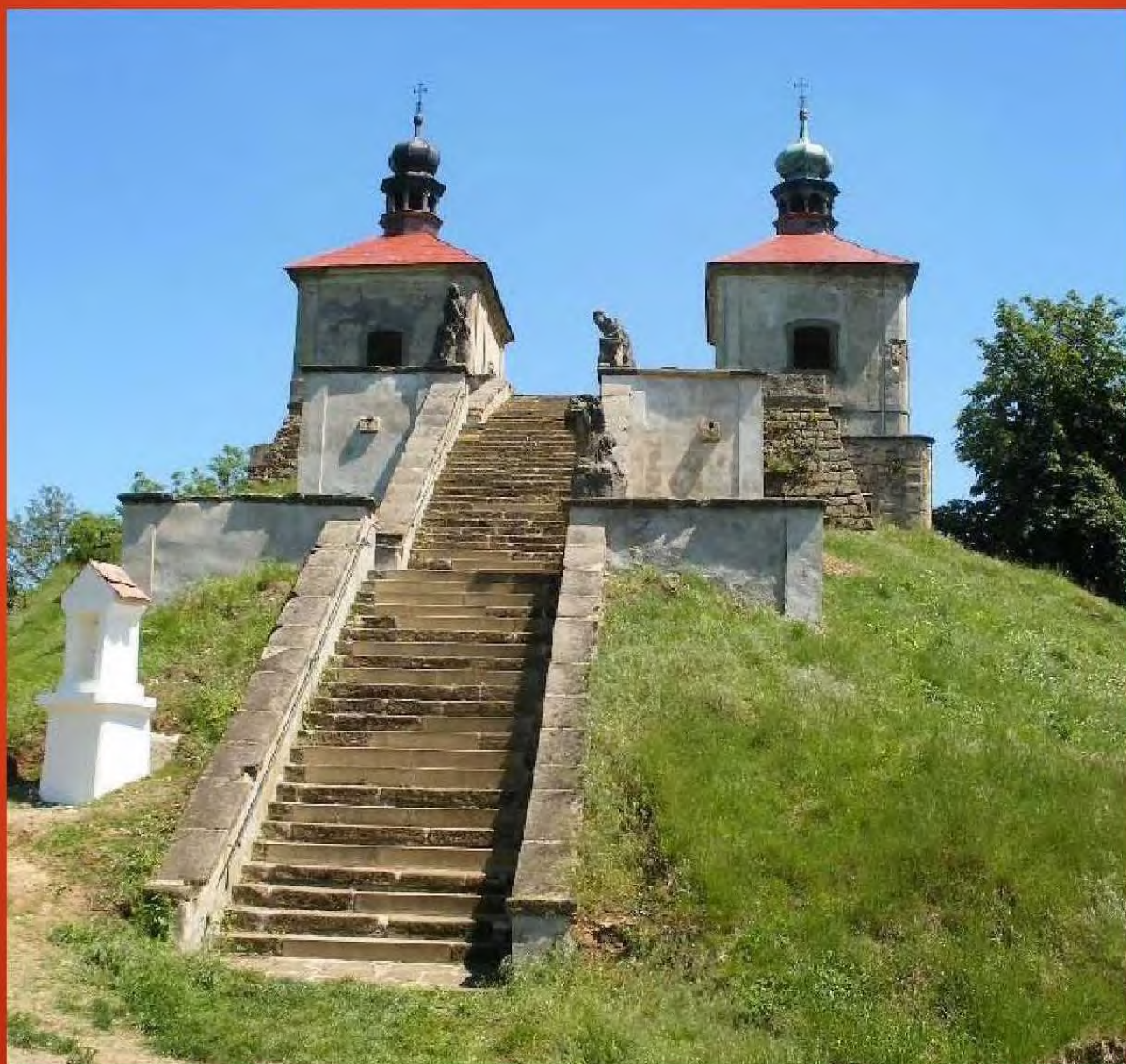

TURISTICKÉ OKRUHY PO ČESKU 2

SW TRAVEL

ÚVODEM

Tato publikace je pokračováním stejně zaměřeného prvního dílu, vydaného v roce 2012. Přináší novou sérii námětů na různě dlouhé výlety či pouhé vycházky určené především motoristům, protože všechny jsou koncipovány jako okružní s návratem do původního východiště, tedy podle v minulosti propagovaného hesla „Zaparkuj a jdi!“. Řada z nich je však svým východištěm vhodná i pro ty, kteří používají železnici nebo jiné prostředky hromadné dopravy.

Pěší putování je způsob jak se co nejintenzivněji dívat a vnímat krásu okolí a jak co nejspolehlivěji uložit vzpomínky a zážitky z cestování do podvědomí tak, aby nám zůstaly po celý život. Okružní trasa má navíc výhodu, že za její východiště můžeme podle potřeby zvolit kterékoli místo na ní popisované, aniž by se změnila její délka. Některé náměty zavádějí poutníky do míst opomíjených, ale i ta všeobecně známá získají jako cíl pěší návštěvy zcela jinou zajímavost a přitažlivost.

Popis každé cesty je doplněn řadou pozoruhodností, které se vážou k procházeným místům. Najdete tu podrobnosti jak o přírodních krásách, tak o historii jednotlivých míst i o životních osudech osobností, které byly s nimi spjaty. Věříme, že mohou přispět ke zvýšení atraktivity zvoleného cíle i k umocnění zážitků z cest.

Přejeme všem čtenářům a poutníkům mnoho šťastných kilometrů a radosti při poznávání krásných míst naší vlasti.

Autoři

Náměty a fotografie: Simona Kidlesová, Vladimír Černý a Jiří Špaček

Text: Jiří Špaček

Vydala: SW Travel, v. o. s., v roce 2013

E-mail: info@swtravel.cz

Vydání první

© SW Travel, v. o. s., 2013

Obec Stará Hut' u Dobříše projedeme napříč dlouhou přímou ulicí nesoucí jméno Karla Čapka, po níž vede také modrá značka. Na konci zástavby silnička klesne k rozlehlému rybníku, u jehož zálivu najdeme nevelkou odstavnou plochu. Jsme u rybníka Strž a toto místo s parkovištěm bude východištěm nedlouhé vycházky.

Název obce naznačuje, že má souvislost se zpracováním železa. Vznikla patrně roku 1674 jako osada kolem železné hutě založené podnikavým dobříšským hrabětem Mannsfeldem. Ten se po třicetileté válce rozhodl využít zdejších zdrojů železné rudy i bohatství dřeva a vody k výnosnému podnikání. Postupně tu vznikly železářny a později i slévárna, jejichž činnost skončila až roku 1926.

Na silničku po břehu rybníka je zakázán vjezd, vyjdeme tedy po červené a zelené značce, které právě tady začínají. Zanedlouho se přiblížíme k hrázi, u jejíhož začátku je přepad, kterým z rybníka vytéká potok. Vlevo nad výpustí se tyčí skalnaté návrší, na němž vidíme štíhlý hranolový kamenný sloup. Je od něj hezký pohled na rybník a zakrátko se k němu ve vyprávění vrátíme. Stačí ještě několik kroků po cestě a stojíme před brankou. Za zdí se tu pod hrází ukrývá prostý patrový domek, v němž je nyní expozice Památníku Karla Čapka.

Pohled na rybník Strž

Empírový domek pod hrází rybníka byl postaven v 19. století jako budova pro ubytování úředníků železáren v majetku dobříšských Colloredo-Mannsfeldů. Po 1. světové válce od nich odkoupil okolní území jako velkostatek významný podnikatel Václav Palivec. Jeho bratr Josef Palivec (1886-1975), známý básník a diplomat, se v roce 1930 jako vdovec podruhé oženil. Jeho manželkou se stala Helena Koželuhová, rovněž 44letá vdova. Helena, rozená Čapková (1886-1961), byla nejstarší ze tří sourozenců. Jejím bratrem byl Josef Čapek (1887-1945), uznávaný malíř a spisovatel. Nejmladší byl bratr Karel (1890-1938), novinář, spisovatel, překladatel a dramatik.

Karel Čapek se 26. srpna 1935 po patnáctileté známosti oženil s herečkou Olgou Scheinpflugovou a Václav Palivec jako bratr Čapkova švagra dal novomanželům svatebním darem do doživotního volného užívání dům opuštěný po zrušení železáren. Samota pod hrází rybníka asi kilometr za vsí se Čapkovi ihned zalíbila a chtěl ji koupit, ale její prodej nebyl možný, protože šlo o nedělitelnou součást velkostatku. To místo se tehdy jmenovalo Josefodol či Josefovo údolí, ale Karel Čapek na jakési staré mapě zjistil, že se tu kdysi říkalo Na Strži. Jeho sídlo tedy dostalo staronový název Strž a tak to zůstalo.

Čapek nechal domek opravit a zařídit, trávil tu všechny volné chvíle a přijímal nekonečné zástupy návštěv přátel a známých. Jako nadšený zahradník si upravil i okolní zahradu a zdejšího klidného prostředí využíval k tvorbě. Vznikly tu podstatné části jeho posledních románů i divadelních her. Každého večera vycházel Čapek na skalnatý kopec nad výpustí rybníka. Sochař Karel Dvořák mu na tomto oblíbeném místě roku 1937 postavil prostý kamenný pomník, který prý sloužil zároveň jako krmítko pro ptáky.

Čapkovo oblíbené místo s pomníkem na skále nad rybníkem

Čapek si však svého milovaného sídla dlouho neužil. V srpnu 1938 zasáhla zdejší kraj povodeň, během níž se voda přelila i přes hráz rybníka a rozvodněný potok zničil celou zahradu. Měsíc na to došlo k tragické mnichovské dohodě a okleštění Československa. Čapek tehdy zůstal na Strži nezvykle dlouho do zimy, při obnovovacích pracích po povodni se nachladil a následný zápal plic ukončil 25. prosince 1938 předčasně jeho 48letý život.

Ovdovělá Olga užívala dům i během okupace, ale po válce byl zabaven, upraven na byty a Olze ponechali jen podkrovní světničku. Její zásluhou tu však byl po uvolnění poměrů v letech 1961-1963 vybudován Památník Karla Čapka a zpřístupněn veřejnosti. Po roce 1989 byl provoz Památníku krátce pozastaven, protože objekt získali v restituci potomci Václava Palívce. I když zůstal v soukromém vlastnictví, byl za symbolickou cenu pronajat a od roku 1997 v něm byla zpřístupněna obnovená expozice. Čapkův Památník rozšířený o expozice věnované jeho manželce Olze Scheinpflugové (1902-1968) a blízkému příteli-novináři Ferdinandu Peroutkovi (1895-1978) je nyní otevřen celoročně, v sezóně kromě pondělí od 9 do 17 hodin, od listopadu do března jen v pracovní dny od 9 do 16 hodin. Plné vstupné v roce 2012 činilo 30 Kč, snížené 20 Kč.

Po prohlídce Čapkova památníku se vrátíme na hráz. Tam si všimneme místního značení v podobě úhlopříčně děleného červenobílého čtverce, kterým je značena okružní cesta Karla Čapka. Toto značení, kterému se turisticky říká „psaníčko“, se k nám nenápadně přidalo už za parkovištěm a bude nás provázet celý zbytek cesty. Vydáme se dále po hrázi, ale u jejího konce odbočíme vlevo podle zdi. Naši značku tu doprovází ještě zelená. Na konci zdi objevíme malou branku, kterou se dá vstoupit do zadní části zahrady na Strži.

Památník Karla Čapka na Strži

Široká cesta vede stále přímo dolním okrajem rozlehlé louky, kterou později doprovází jedno z ramen potoka vytékajícího z rybníka. Na plánu v obci ho nazývají Hamrovský, v mapách ho najdeme pod názvem Kotenčický nebo Sychrovský. Když dojdeme na okraj lesa a vstoupíme do něj, přijdeme na místo, kde se zelená ostře lomí vpravo vzhůru. Na podrobných mapách je to rozcestí zvané Huťská sosna. To označení však na něm neuvidíme a neuvidíme ani naši značku, která se zde v terénu objevuje opravdu jen zřídka. Necháme tedy zelenou být a pokračujeme širokou cestou nadále přímo údolím podle potoka. Ten se zanedlouho rozšíří v protáhlý rybníček a k naší radosti se na stromech opět objeví „psaníčko“ dosvědčující, že jdeme správně.

Za rybníčkem se cesta z údolí mírně odkloní vpravo a začne stoupat lesem. Značení je tu stále velmi řídké, ale široká cesta nás vede bez odbočování spolehlivě dál až k místu, kde vyústíme na lesní silničku, po níž vede žlutá značka. Podle dobrých map jsme na rozcestí U Černé jedle, to označení však v terénu rovněž nenajdeme. Okolní lesy byly za Čapkových dob vyhlášeným houbařským terénem.

Na rozcestí se dáme společně se žlutou po silničce vlevo a zvolna pohodlně klesáme zpět k údolí. Vyjdeme na rozlehlou louku, kde nás značky nasměrují vlevo až na dno údolí. Po chatrné dřevěné lávce tu přejdeme potok.

Lávka přes Kocábu

Ten potok, který se nám připlétl do cesty, se jmenuje Kocába. Pramení v brdských stráních nedaleko Příbrami, oblast kolem Strže obtéká z jihu a na louce vlevo od nás do něj ústí náš známý Kotenčický čili Hamrovský potok. S Kocábou se zanedlouho ještě jednou setkáme. Říčka pak míří ke středověkým zlatorudným nalezištím u Nového Knína a zařezává se do stále hlubšího údolí, v němž vyrostlo množství pověstných trampských osad. Kocába, mezi trampy zvaná Hadí řeka, ústí do Vltavy ve Štěchovicích.

Naše značky nás za potokem po několika krocích vedou vpravo do bočního údolí, kterým stoupáme až k dalšímu turistickému rozcestí. To je již řádně označeno a tak si přečteme, že se tu říká U čtvrtého hamru. Ten název nám připomíná, že na výtoku ze Strže a na Kocábě byly v minulosti v návaznosti na středověkou železnou huť vybudovány celkem čtyři hamry, zpracovávající surovinu z místní rudy. Hamry už dávno zmizely beze stopy, jeden z nich však dodnes žije v názvu lesní křižovatky.

Na rozcestí se dáme vlevo. Naše značení tu opustí žlutá a místo ní se k nám přidá modrá, která s námi půjde až do cíle. Kamenitou silničkou klesáme zpět do utěšeného údolí Kocáby. Musíme ji znovu přejít. Tentokrát nás však čeká bytelný kamenný a nedávno opravený můstek. Za ním se cesta zlomí vlevo a pokračuje dále okrajem malebného údolí s meandry potoka. Objevíme tady i značení cyklotrasy.

Kamenný most přes Kocábu

Silnička vede okrajem lesa a pak táhle klesá. Když na konci lesa obejdeme železnou závoru, která ji uzavírá, octneme se uprostřed rozlehlých luk. Před námi se otevírají krásné výhledy a v dále za stromy prosvítá červená střecha Čapkovy Strže. Přejdeme terénní vlnu, u níž se po obou stranách objeví stavby chatových osad ukrytých v lesním porostu a klesající silnička nás zakrátko přivede zpět na parkoviště u rybníka Strž, z něhož jsme vyšli. Nedlouhá vycházka nám umožní pochopit, proč tento kraj Karlu Čapkovi učaroval.

V brzké budoucnosti je plánována změna okružní cesty Karla Čapka na naučnou stezku s informačními panely. Pokud k tomu dojde, jistě se výrazně zlepší i značení okruhu.

Cesta v lukách u Strže

Východiště: rybník Strž, parkoviště

Trasa: nenáročná

Mapa KČT: 38-Hřebený a Slapská přehrada

Kilometráž: Strž, rybník – Strž, Čapkův památník 0,5 km – Huťská sosna 1,5 km – U Černé jedle 2,5 km – U čtvrtého hamru 3,5 km – Strž, rybník 6 km

Výlet do míst důvěrně známých z Babičky Boženy Němcové zahájíme poněkud netradičně v obci Žernov, kde zaparkujeme poblíž místní dominantní kaple.

Žernov je starobylá ves na obchodní stezce od České Skalice k Trutnovu a dále do Slezska. Při první písemné zmínce z roku 1417 je označována dokonce za městečko a až do roku 1960 k ní patřila též osada Ratibořice na druhém břehu Úpy, která byla poté připojena k městu Česká Skalice. Klasicistní kaple Panny Marie Sněžné byla postavena v roce 1780 a rozšířena do dnešní podoby roku 1898. Dnes je Žernov upravenou obcí, která má úzké vazby na děj Babičky Boženy Němcové. U žernovského sedláka sloužila Viktorka, rodačka ze sousední Červené Hory, a odtud také pocházel Jakub Míl, s nímž měla známost Kristla z ratibořické hospody. Ze Žernova však také pocházel MUDr. Antonín Čapek, jehož synové Josef a Karel se stali světově proslulými literáty a výtvarníky.

V parčíku v sousedství kaple najdeme místní turistické rozcestí a na něm modrou značku, po níž se vydáme k Rýzmburku. Povede nás pohodlná, zčásti asfaltová silnička a zčásti lesní cesta. Je to jen kousek, takže brzy dorazíme k někdejšímu rýzmburskému hospodářskému dvoru, v němž se nyní nachází kynologické centrum Sultán.

Rýzmburk byl vedle Červené Hory a Vizmburku jedním ze tří gotických hradů, které byly kolem roku 1300 založeny nedaleko sebe nad řekou Úpou k ochraně obchodní stezky do Slezska. Za třicetileté války však byl nejprve vydrancován Švédy a nakonec roku 1641 vyhořel, údajně neopatrností řemeslníků. Protože už nesloužil jako šlechtické sídlo, nebyl obnoven, stal se zříceninou a nakonec vítaným zdrojem stavebního kamene. Právě z něj byl v 18. století postaven v Ratibořicích letohrádek, později upravený na zámek. V roce 1798 nechal tehdejší majitel náchodského panství, kuronský vévoda Petr Biron, jinak otec paní kněžny z Babičky, postavit na hraně prudkého srázu ze zbytků hradu zděný vyhlídkový altán. Božena Němcová právě do tohoto altánu umístila scénu setkání babičky a jejích vnoučat s kněžnou. V roce 1912 se základy altánu začaly sesouvat, horní část stavby byla proto snesena, základy zpevněny a na nich postaven altán pouze dřevěný, který tu můžeme vidět dodnes. V přízemní budově přiléhající k altánu byla ve 2. polovině 20. století umístěna malá expozice věnovaná pohádkám a bájím v díle Boženy Němcové. V 90. letech však pro opětovné poruchy statiky bylo vše uzavřeno. Altán byl po dlouhodobé opravě znovu volně zpřístupněn od roku 2010, přilehlý objekt s propadlými podlahami však zůstal ve zdevastovaném stavu.

U rýzmburského hospodářského dvora, který původně tvořil spolu s hradem a pivovarem jeden opevněný celek, najdeme turistické rozcestí. Naše modrá u něj odbočí vpravo kolem objektu dvora, za nímž najdeme obnovený rýzmburský altán. I když vyhlídka z něj pomalu zarůstá, uvidíme krásné údolí Úpy, upravené vévodkyní zaháňskou do podoby anglického parku, a nad ním historický kostelík na Boušíně, také dobře známý z Babičky. V zarostlé stráni pod námi se ukrývají jen sporé zbytky někdejšího hradu. V altánu najdeme také mohutný špalek ze staleté jedle připomínající místní pověst o silném Ctiborovi, kterou rovněž využila Božena Němcová.

Pověst vypráví, jak jednou rýzmburský hradní pán potkal mladého chasníka, který na ramenou nesl z jeho lesa mohutnou jedli vyrvanou i s kořeny, protože potřeboval dřevo na opravu chalupy. Pán se rozhořčil nad takovým případem lesního pychu, ale nakonec s vědomím, že silák by se mu mohl hodit, se rozhodl mladíkovi odpustit za podmínky, že bude v jeho barvách bojovat na turnajích a napříště ctít i jeho les, tedy bor. Mladý muž, zvaný podle této události Ctibor, na podmínku přistoupil a brzy se jeho síla stala pověstnou.

Kaple Panny Marie Sněžné v Žernově

Rýzmburský altán s pověstným jedlovým špalkem

Jednou Ctibor doprovázel svého pána na turnaj do Prahy, kde v souboji porazil jakéhosi německého rytíře. Tehdy bylo zvykem, že poražený musel vítězi zaplatit příslušnou odměnu. Němec však místo placení naskočil do kočáru a začal ujíždět. Ctibor se za ním rozběhl a popadl kočár za kolo takovou silou, že mu část jeho loukotě zůstala v ruce. Kočár se převrhl, Němec se musel zahanbeně vrátit a zaplatit dluh, zatímco Ctibor byl za svůj husarský kousek povýšen do rytířského stavu. Pověst pochází patrně ze 16. století, kdy Rýzmburk patřil Žehušickým z Nestajova, kteří měli ve znaku právě loukoť, a pověst měla zřejmě vysvětlit jeho původ.

V sousedství altánu je další turistické rozcestí. Modrá nás od něj povede již jen krátce cestou v zalesněné stráni k rozcestí Pod Rýzmburkem, kde se lomí vpravo dolů k Červenému mostu. My však budeme pokračovat v přímém směru a povede nás žlutá značka. Cesta nadále klesá strání a pak vyjde na asfaltovou silničku, která nás dovede k dřevěnému Bílému mostu. Po něm překročíme Úpu a již před ním se k nám v údolí přidá červená, které se budeme nadále držet. Značka vede údolím a brzy po ní dojdeme k důvěrně známým místům, kterými v sezóně proudí zástupy turistů. Přicházíme do nejproslulejší části Babiččina údolí. To pojmenování, které poprvé použil roku 1878 lékař ze Smiřic u Hradce Králové Otakar Jedlička, se rychle vžilo a zůstalo obecně známým pojmem dodnes.

Jako první se před námi objeví Viktorčín splav.

Pod Rýzmburkem odedávna překračovaly Úpu dva dřevěné mosty rozlišované barvou, Červený a Bílý, a jsou tak udržovány dodnes
Viktorčin splav býval původně dřevěný, návštěvníky však přitahuje i současný betonový

Splav na Úpě byl v tomto místě od středověku. Vychází od něj přes naši cestu mlýnský náhon, původně strouha k zavodňování luk a napájení někdejšího rybníka pod lesem za zámkem. Později byl tento tok využit pro pohon ratibořického mlýna, který je doložen již od roku 1582. V roce 1773 se oženil s jedinou dcerou ratibořického mlynáře Hejny Antonín Ruder ze Suchovršic nad Úpou nedaleko Úpice a mlýn přestavěl. V roce 1797 postavil v louce u náhonu malebné roubené stavení, které dnes díky Boženě Němcové známe jako Staré bělidlo. Péči tohoto mlynáře, jehož jméno místní vyslovovali Ludr a dodnes je tak v některých textech jmenován, byla v roce 1796 před mlýnem také postavena pozdně barokní mariánská socha. Mlýn poté převzal jeho syn stejného jména, který je znám jako pan otec z Babičky. Z tohoto díla Boženy Němcové také pochází vyprávění o bláznivé Viktorce, která údajně u splavu hodila do řeky své nemanželské dítě a za teplých nocí pak na toto místo chodila zpívat. Dnes se sice ví, že ve skutečnosti své dítě pohodila v Žebrácké rokli výše proti toku Úpy a celý její příběh se odehrál poněkud jinak, ale pojmenování splavu již zůstalo. Lidového zpodobnění Viktorky s dítětem v náručí si můžeme všimnout na pařezu nad náhonem před Starým bělidlem.

Červená značka nás vede dále pohodlnou cestou podle náhonu a zanedlouho stojíme u roubeného stavení. Interiér Starého bělidla si v návštěvní době můžeme prohlédnout bezplatně, za můstkem přes náhon vidíme staré včelí úly známé z filmového zpracování Babičky. Patrová kamenná budova prádelny v sousedství přibyla až v polovině 19. století, kdy již náchodské panství vlastnil německý knížecí rod Schaumburg-Lippe, a ve 20. století byla stavba od patra obložena šindelem, aby lépe zapadla do okolí. Rodina Panklova, v Babičce zvaná Proškova, zde ve skutečnosti nikdy nebydlela, ale Božena Němcová si chaloupku od nové vrchnosti v srpnu 1844 pronajala a strávila tu krásné léto se svými čtyřmi dětmi. Tento pobyt ji nepochybně později inspiroval při psaní její nejznámější prózy.

Další cestu podél náhonu vroubí dlouhá řada upravených vrb, vlevo pod osamělým stromem si jistě všimneme křížku na hrobě z prusko-rakouské války v roce 1866. Ale to již přicházíme k novodobému symbolu Babiččina údolí. Stojí tu nepochybně nejslavnější kubistický pomník u nás.

Základní kámen k pomníku byl položen roku 1920 u příležitosti 100. výročí křtu Boženy Němcové ve Vídni. Pomník Babičky s vnoučaty, který vytvořil Otto Gutfreund, byl odhalen roku 1922 na místě, které upravil proslulý architekt Pavel Janák. Sousoší představuje scénu, kdy se za letního večera babička vrací s vnoučaty z návštěvy ve mlýně na Staré bělidlo. Krátce se zastavila a tašku si odložila na zem. Barunka se třemi sourozenci vzhlíží k temné bezmračné obloze a každý hledá svou hvězdičku. Třeba některá spadne a jim se vyplní přání. Barunce žádná nespadá. Lásku marně hledala celý život, jen se několikrát kolem ní mihla jako ta létavice. Věrní psi Sultán a Tyrl tiše posedávají a polehávají, ale o hvězdy žádný zájem neprojeví.

U pomníku Babičky najdeme opět turistické rozcestí. Jen několik kroků před námi je ratibořický mlýn, ale k němu zajdeme později. Dále se necháme vést červenou značkou podél zdi směrem k zámku. Nejprve si však všimneme za můstkem přes náhon kamenné budovy Panského hostince, nyní opuštěné a čekající na rekonstrukci.

Na místě Panského hostince stávalo v době mládí Boženy Němcové přízemní dřevěné stavení Františka Celby, který v jedné místnosti provozoval hospodu. V živnosti mu pomáhala dcera Kristýna, známá jako Kristla a Barunčina kamarádka z dětských let. Nepříliš prosperující hospodu později převzal Kristlin bratr Dominik, který dokázal hospodařit tak dobře, že ji mohl přestavět na kamennou. Dominik Celba hospodu v roce 1858 prodal náchodské vrchnosti, díky které dostala dnešní vzhled i označení Panský hostinec. Sama Kristla se roku 1836 provdala za pomocného učitele Václava Nemastu z Provodova, který ve 40 letech zemřel na souchotiny a zanechal ji jako vdovu se šesti dětmi. Kristla pak živořila z nepatrné podpory, živila se šitím a zemřela jako 78letá v Náchodě, kde dodnes můžeme najít její hrob.

Staré bělidlo a slavný pomník Babičky s vnoučaty

Červená značka sleduje kamennou zeď zámeckého parku se zahradou a zanedlouho vstoupí dovnitř. Stoupáme upraveným parkem a brzy upoutají naši pozornost dvě budovy. Vlevo stojí zahradní oranžerie čili skleník, který nechala vybudovat vévodkyně zaháňská kolem roku 1830, když rozšiřovala zámecký park na úkor užitkové zahrady a starých objektů. Skleník s velkou pravděpodobností stojí na místě původního Starého bělidla, kde Panklovi bydleli až do jeho demolice. Pak se přestěhovali do přízemního bytu pod ratejnou na druhé straně cesty, budova s tímto bytem však byla zvýšena teprve později, takže nešlo o byt tak tmavý, jak vyhlíží dnes. Když vystoupáme k zahradnímu jezírku, máme již po levé straně hlavní průčelí ratibořického zámku.

Historie ratibořického zámku není příliš dlouhá, i když šlechtické sídlo tu stálo již před ním. Ratibořice byly od roku 1582 součástí náchodského panství. Italský kníže Lorenzo Piccolomini, jehož rod panství získal po třicetileté válce, nechal roku 1708 v Ratibořicích postavit barokní letohrádek. K prosté patrové obdélné budově přiléhalo křídlo pro služebnictvo. Kníže tu roku 1712 zemřel. V roce 1792 náchodské panství koupil kuronský vévoda Petr Biron, o němž jsme se zmínili již na Rýzmburku. Když roku 1800 zemřel, majetek zdědila jeho nejstarší dcera Kateřina Vilemína, vévodkyně zaháňská, a ta si Ratibořice velmi oblíbila. V letech 1810-1812 nechala letohrádek zásadně přestavět, takže z barokní stavby zůstalo jen obvodové zdivo a vnitřek byl vybudován zcela nově. Přestavěno bylo i křídlo pro služebnictvo.

Vévodkyně zaháňská byla blízkou přítelkyní mocného rakouského kancléře Metternicha a v napoleonské době se na jejím zámku vystřídala řada vzácných návštěv včetně ruského cara a pruského krále. Když se potřetí vdala za hraběte Schulenburga, přišli do Ratibořic jako noví služebníci hraběcí kočí, rakouský Němec Johann Pankel a zámecká pradlena Terezie Novotná s dítětem, kteří v létě toho roku uzavřeli v České Skalici sňatek a známe je jako rodiče Boženy Němcové. Dnes je však obecně známo, že jejími pokrevními rodiči ve skutečnosti nebyli.

Za panování knížecího rodu Schaumburg-Lippe byl v 19. století zámeček novorenesančně upraven, za 2. světové války byl zabrán německou armádou a poté znárodněn. Spolu s celým okolím byl prohlášen za národní kulturní památku, prošel dlouhou rekonstrukcí a byla v něm zřízena expozice připomínající dobu Babičky. Zámek je v období turistické sezóny přístupný veřejnosti.

Červená značka projde kolem zámku po celé délce parku, z něhož vyjde vraty na silnici. V tomto místě značení opustíme, dáme se silnicí vlevo a míříme ke kamennému Vilémovu mostu přes Úpu. Podíváme-li se vpravo, uvidíme u lesa v cípu louky empírový knížecí lovecký pavilón z roku 1800 se dvěma dórskými sloupy v průčelí. Z mostu proti nám přijde zelená značka, po níž odbočíme vlevo na cestu po břehu řeky. Po několika krocích vidíme na Úpě moderní jez. Je to stavba z roku 1972, kdy bylo u České Skalice dokončeno budování vodní nádrže Rozkoš. Nad jezem odbočuje z řeky umělý kanál, který část vody z Úpy odvádí přes obec Zlích do nádrže. Aby vzhled chráněného území Babiččina údolí nebyl narušen, bylo veškeré technologické vybavení jezu ukryto pod zem.

Jdeme příjemnou cestou proti toku řeky, který lemují památné stromy, a vlevo nad loukou se na nevysoké terase tyčí ratibořický zámek. Zanedlouho opět stojíme na známých místech, kde hučí voda mlýnského náhonu. Přicházíme k budově panského vodního mandlu, který byl později přistavěn do sousedství mlýna. Stejně jako mlýn je zpřístupněn veřejnosti.

V ratibořickém mlýně žila druhá Barunčina kamarádka z dětství, zvaná Mančinka. Byla to nejmladší ze tří dcer mlynáře Antonína Rudera. Narodila se roku 1815 jen o tři dny později než Kristla z nedaleké hospody. Marie Anna Ruderová se jako 26letá provdala roku 1841 a o rok později její zestárlý otec mlýn prodal náchodské vrchnosti.

Skleník v zámeckém parku na místě původního Starého bělidla
Pohled na ratibořický zámek od řeky

Moderní jez na Úpě u Vilémova mostu

Ani Mančinku ze mlýna nečekal šťastný život. Provdala se sice za zámožného mlynáře Antonína Toberného ze vsi Masty za Dobruškou, byla zřejmě dobře zaopatřena, oba její synové vystudovali a dosáhli významného postavení, ale osobní život ji zřejmě neuspokojil. V lednu 1871 ji našli v ledové vodě pod mlýnským kolem, kam údajně nešťastnou náhodou sklouzla. Svědek, který sloužil ve mlýně, však později potvrdil, že ve skutečnosti spáchala sebevraždu oběšením a že sám ji s mlynářem potom vhodil do vody, protože jako sebevraždkyně by nemohla mít křesťanský pohřeb. Hrob Mančinky můžeme dodnes najít na hřbitově v Bílém Újezdě u Dobrušky.

Ratibořický mlýn byl v provozu až do roku 1951. Poté byl jako památkový objekt rekonstruován do podoby z 19. století a zpřístupněn návštěvníkům Babiččina údolí.

Zelená značka nás přivede zpět na turistické rozcestí u pomníku Babičky. Tentokrát na něm zvolíme žlutou značku, která nás povede loukou za mlýnem na lávku přes Úpu. Ta současná je bytelná a pochází z roku 2002. Její předchůdkyni totiž odnesla ničivá povodeň v roce 1997 podobně jako se to stalo již mnohokrát předtím. Na druhém břehu nás čeká serpentinovité dřevěné schodiště šplhající do prudké stráně, na jejíž hraně končí les a vstoupíme mezi pole.

Na skále nad řekou tu stávalo stavení nazývané Panklovna. Přízemní domek si postavil roku 1795 chalupník Augustin Volf, po jehož smrti připadl vrchnosti. V roce 1840 stavení věnoval hrabě Schulenburg za 20 let věrné služby Johannu Panklovi. Název Panklovna domku zůstal, přestože v něm Panklovi nikdy nebydleli, pouze ho pronajímali a před stěhováním do Zaháně roku 1845 ho museli prodat. Zchátralé stavení bylo zbořeno roku 1957.

Žernovská lávka přes Úpu

Značka od lesa zamíří přímo k silnici a dá se po ní vlevo. Čeká nás sice nedlouhý, ale nepříjemný úsek, protože silnice bývá dosti frekventovaná. Na dominantním návrší se rýsují domky Žernova a my si patrně teprve teď uvědomíme krásnou polohu této obce. Podíváme-li se k jihu nebo východu, otevře se nám nádherný pohled na rovinu kolem Rozkoše i na vrcholky Orlických hor i dalších kopců na pomezí Kladska.

Značka naštěstí brzy opustí silnici obcházející ves zprava a dá se prudce stoupající starou cestou přímo do centra. Zanedlouho stojíme opět u žernovské kaple a u východiště tohoto výletu do krásného kraje.

Východiště: Žernov

Trasa: nenáročná

Mapa KČT: 25-Podorlicko a okolí Babiččina údolí

Kilometráž: Žernov – Rýzmburský altán 1,5 km – Pod Rýzmburkem 2 km – Bílý most 3,5 km – Staré bělidlo 4,5 km – pomník Babičky s vnučaty 5 km – Ratibořice, zámek 6 km - jez na Úpě 7 km – Ratibořice, mlýn 8,5 km – Žernov 10 km

Nedožil se ani 63 let a přesto proslavil svou rodnou zemi po celém světě jako málokdo. A nejen po celém světě. Nesmrtelné melodie českého muzikanta Antonína Dvořáka zazněly dokonce i na Měsíci, když tam poprvé v dějinách vstoupila v červenci 1969 lidská noha. Tato vycházka nás zavádí do kraje, z něhož pocházel tento hudební velikán.

Vyjdeme od rozcestí turistických značek v Kralupech nad Vltavou. Najdeme ho na levém břehu Zákolanského potoka v místě, kde silniční most překračuje potok do Erbenovy ulice, vlastně naproti někdejšímu obchodnímu domu Máj.

Kralupy nejsou město, které by poutalo pozornost svou krásou nebo památkami. Byla to ves starobylá, vždyť je jmenována již roku 993 při založení břevnovského kláštera, ale celá staletí byla bezvýznamná. Její rozvoj začal až v polovině 19. století v souvislosti se stavbou železniční trati z Prahy do Drážďan a železnice pak umožnila prudký rozmach průmyslu, zejména chemického. Kralupy postupně pohltily několik okolních vsí a když si roku 1895 konečně postavily i vlastní kostel, splnily poslední podmínku, aby roku 1902 mohly být povýšeny na město. Novogotický kostel Nanebevzetí Panny Marie a sv. Václava se 63 metrů vysokou věží byl vybudován za pouhých 17 měsíců a dnes je nejvýznamnější a dominantní stavbou města. V jeho okolí najdeme možnost parkování v placené zóně, další pak na druhém břehu potoka na sídlištních parkovištích poblíž výrazné budovy hotelu Sport.

Na turistickém rozcestí zvolíme zelenou značku a vyjdeme po nábřeží k podchodu pod železniční tratí. Za ním nás značka vede vpravo, ale nutí nás dvakrát přecházet frekventovanou silnicí. Abychom se tomu vyhnuli, zůstaneme na pravé straně chodníku a jdeme po něm až za další podchod pod železnici. Tam se už hlavní silnice stočila vlevo, takže stačí opatrně přejít vedlejší silničku do Nelahozevsi a zamíříme k cestě stoupající serpentinovitě po betonových můstcích vzhůru na skalnatý vrch. Za můstky se cesta změnila v dlouhé schodiště. V místě, kde je po pravé straně betonová opěrná zídka přerušena, opustíme na chvíli značku a odbočíme vpravo na stoupající cestu. Po několika krocích se před námi objeví šestiboký dřevěný altán s vyhlídkou.

Jsmo na úbočí vrchu s podivným jménem Hostibejk. Skalnaté návrší dostalo toto pojmenování údajně od starých Slovanů, kteří tu měli obětiště bohům zvané Hostibog. Původně holé návrší bylo počátkem 20. století zalesněno a později tu vznikl lesopark. Na skalní vyhlídce byl ve 30. letech 20. století postaven polygonální altán, z něhož je nejhezčí, ale postupně zarůstající vyhlídka na město. Podrobnosti si přečteme na informační tabuli.

Od altánu pod vrcholem Hostibejku pokračujeme téměř vrstevnicovou cestou značenou trojúhelníkem, která nás pod pískovcovými skalami brzy přivede zpět na základní trasu zelené značky. Pohodlná cesta ve stráni pod hřebenem přejde za dětským hřištěm na dřevěný chodník a vystoupá na hřeben se zástavbou rodinných domků. Značka pak odbočí vpravo do ulice Na Vyhlídce a na jejím konci vlevo, kde Lešanskou ulicí zástavbu opustí. Pokračujeme prašnou silničkou mezi poli, ale před dalším sídelním celkem ji opustíme vpravo a stoupáme travnatou polní cestou vzhůru. Projdeme kolem plotu zahradní kolonie a pak se naše cesta stočí vlevo do míst, z nichž se otevírají hezké výhledy. Značka vede rovně kolem vodojemu a za ním na neoznačeném rozcestí v polích pokračuje levou z cest k lesu. U okraje lesa opět uvidíme značku na sloupech v poli. Les zůstane po levé straně a na jeho konci se objeví sloupek turistického rozcestí Nad Lutovíkem.

Novogotický kostel v Kralupech nad Vltavou byl postaven v letech 1894-1895

Vyhlídkový altán na Hostibejku

Lutovnik je les, kolem něhož jsme prošli. I on má staroslovanské pojmenování, které vyjadřuje lítost a smutek, neboť naši předkové měli v těchto místech své pohřebiště. Zvláštní pohled se nám naskytne na místo přímo před námi. V polích tu stojí nezvyklé a rozlehlé sídliště naprosto stejných řadových rodinných domků v dominující hnědé barvě. Těch domků je tu na místě, kterému se podle investorské společnosti říká „Anglický resort“, celkem 114 a tvoří součást nedaleké vsi Lešany.

Na rozcestí Nad Lutovníkem změníme barvu značky na žlutou a dáme se po ní vpravo. Jdeme po ní mezi poli, za nimiž se zvolna stočíme vpravo ke skupině lip, mezi nimiž zdálky prosvítá kaplička. Je to místo turisticky zvané U sv. Jana, jak si můžeme přečíst na tabulkách na stromě. Na malém pahorku tu stojí udržovaná výklenková barokní kaplička zasvěcená sv. Janu Nepomuckému. Od ní krátce sejdem k plotu zahrádek a pak nás klesající pěšina ve stráni listnatého háje vyvede až k silnici s označením konce vsi Lešany. Po silnici půjdeme jen několik kroků vpravo a pozorujeme její levou stranu, abychom nepřehlédli dlážděnou pěšinu, po níž značka odbočuje dále do údolí. Vlevo tu zahlédneme ještě jednu malou skupinu domků „Anglického resortu“.

Pěšina brzy vstoupí do okrajové uličky Nelahozevsi, kterou vyjdeme opět na známou silnici. Ta se zakrátko rozšíří v jakési náměstíčko, vlevo uvidíme hostinec a budovu obecního úřadu, vpravo na skalnatém návrší pak krásný renesanční zámek. Jen o kousek níž se skrývá další z cílů naší cesty.

Severní křídlo nelahozeveského zámku a jeho nádvoří

Zámek v Nelahozevsi působí monumentálně, ačkoli je jen dvoupatrový. Stojí však na skalním ostrohu a na mohutné podezdívce. Za svůj vznik vděčí tyrolskému rytíři Floriánu Griespekovi z Griespachu, který přišel do Čech ve službách habsburského císaře Ferdinanda I. a získal velký majetek na severním Plzeňsku. Po 10 letech získal i panství Nelahozeves, které leželo výhodně nedaleko Prahy. Ve vsi nechal zbořit starou tvrz, která stávala u kostelíka, a na ostrohu nad Vltavou začal roku 1553 budovat honosný zámek v renesančním slohu. Ve stavbě pokračoval i jeho syn Blažej, který sice roku 1620 zemřel, ale přesto byl jako účastník stavovského povstání posmrtně odsouzen ke ztrátě majetku. Jen Nelahozeves byla ponechána jeho vdově. Zadlužené panství se zámek vydrancovaným ihned na počátku třicetileté války však muselo být již roku 1623 prodáno. Tehdy se dostalo do majetku rodu Lobkoviců, kterému náleží dodnes jen s přestávkou po konfiskaci nacisty a komunisty. Hlavním rodovým sídlem však byla Roudnice nad Labem a Nelahozeves byla jen filiálním statkem, kde žili úředníci spravující panství, takže nikdy nedošlo k zásadní přestavbě zámku a zůstala mu jeho původní renesanční podoba. Fasáda trojkřídlého zámku, jehož nádvoří je na jihu uzavřeno jen prostou zdí, je zdobena sgrafity, která jsou nejkrásnější na severním křídle.

V zámku je veřejnosti přístupná rodinná expozice Lobkoviců. Rozsáhlá rodová obrazárna, která tu byla umístěna dříve, byla přestěhována do jejich pražského paláce. Zámek je přístupný od dubna do října, plně vstupné v roce 2012 činilo 95 Kč, snížené 50 Kč.

Rodný dům Antonína Dvořáka s pamětní deskou v průčelí vedle brány

Od zámku sejdem na parkově upravené náměstíčko. Až do roku 1979 tu stával lobkoviczký hospodářský dvůr s kravínem a vepřínem, po jehož zboření se otevřel pohled na nárožní budovu naproti kostelíku. To je někdejší Engelhardtova hospoda a rodný dům Antonína Dvořáka, v němž je od roku 1951 umístěn jeho Památník spravovaný Českým muzeem hudby v rámci Národního muzea. V hezkém parčíku pak od roku 1988 stojí dílo sochaře Zdeňka Hoška zvané Zamyšlený. Pomník představuje Antonína Dvořáka s taktovkou v ruce soustředěného před začátkem koncertu.

Dvořákův pomník stojí v Nelahozevsi od roku 1988